

CONSTITUIREA UNUI SERVICIU DE INFORMAȚII ȘI CONTRAINFORMAȚII AL MARINEI

comandor Marius Laurențiu ROHART*
drd. Dan-Dragoș SICHIGEA

Abstract

This paper is meant to inform about the first steps that the Romanian Navy took to build its own Intelligence Department, in the early 20's. This period was full of enemy spying activity against the Romanian Armed Forces and the Navy felt the need to have a counterintelligence branch to ensure the safe keeping of its military secrets. We tried to detail the many reports of foreign spies, with an accent of Soviet methods of infiltrating harbors and installations.

Keywords: the Romanian Navy, Intelligence Department, spying activity, military secrets, counterintelligence

*

Deși România era la momentul 1919 un stat fără revendicări teritoriale, atașat conceptelor de securitate colectivă, nu același lucru se putea spune despre vecinii ei. Majoritatea lor își propuneau o revizuire a tratatelor și duceau, din primele zile interbelice, o amplă campanie de spionaj contra României, atât pe frontiera de uscat, cât și pe Dunăre și Nistru. Un scop fundamental al Inspectoratului Marinei era, în consecință, crearea unui serviciu propriu de serviciu de informații și contrainformații pentru forțele navale.

Printre primele informații de încredere pe care Inspectoratul Marinei le-a primit despre potențialul unui rival - flota sovietică din Marea Neagră, se evidențiază un raport care provenea de la un fost sublocotenent din Marina Imperială Rusă, obligat de autoritățile comuniste să servească în marina noului regim. Fugind din baza navală de la Sevastopol, el a oferit date prețioase despre starea de spirit și, mai ales, despre dotarea Flotei Roșii în anul 1921; comandantul acesteia era un midshipman (aspirant) din Flota Imperială, cu nume polonez. Singurele vase capabile de operații ofensive erau: canoniera „Teretz”, cu statul-major și echipajul complete, care făcea pază între Sevastopol și coasta Caucazului (Batumi) și care venea, la fiecare două săptămâni, pentru reprovizionare la Sevastopol; un submarin de tip A.C. (380 tone), „adus din America” și acostat la Nikolaev; un grup de vedete antisubmarin (între 6 și 8), folosite intens.

* Muzeul Național al Marinei Române Constanța

Restul navelor se găseau la Sevastopol, cu echipaje complete, dar nu erau capabile de operații, deși se făceau eforturi pentru aducerea lor în stare de folosință. Din informațiile aduse de dezertor reieșea, totuși, că starea avariilor la aceste nave era destul de avansată: *mașinile, corpul și toate aparatele complet stricate și fiind în imposibilitate să le repare din lipsă de materii prime.*

Tot dintr-un document elaborat de către Marele Stat Major cu privire la o ipoteză de război aflăm noi date despre situația forțelor bolșevice de peste graniță, în zona Ucrainei. Ipoteza, intitulată *Proiecte Ucrainiene*, trecea în revistă dispozitivul defensiv sovietic, enumerând diferitele forțe aliniate dincolo de Nistru. Obiectivul operației era *eliberarea Ucrainei de sub jugul puterii sovietice*. Zona de acțiune a trupelor proprii era delimitată strict între linia dintre Kiev și Ekaterinoslav – la nord; Marea Neagră, de la Kerson la limanul Akerman – la sud; frontiera României și Poloniei - la vest. Zona totală care trebuia ocupată cuprindea guvernămintele Volinia, Podolia, Kiev, Kerson și o parte din cea a Ekaterinoslav-ului în partea de est, cu o populație de 30.000.000 locuitori. Apărarea era asigurată de 100.000 de ostași sovietici, grupați în două armate, 1-a și a 2-a de Cavalerie. Concentrația forțelor era mai mare în zonele Jitomir-Vinnitza-Kamenetz-Podolsk. La granița românească se aflau 6 divizii, de-a lungul Nistrului. Diviziile erau mici, cu efective totale de 18.000, ceea ce însemna 3.000 de soldați/divizie, adică aceste unități erau mai degrabă la nivel de regiment. În ceea ce privește garnizoanele de pe litoral, din informațiile de care se dispunea, se aprecia că Odessa era cel mai bine păzită – 6.000 de soldați, 500 la Nikolaev, 400 la Stanislavov și 2.000 la Kerson. Este interesant de remarcat că marinarii erau considerați de serviciile de informații ale Armatei ca fiind printre cei mai loiali, deși reprezentau doar 10% din totalul trupelor. Celelalte unități, formate din miliții locale și batalioane de gardă de interior, erau *apte doar pentru serviciul de gardă și nu constituiesc nici măcar o forță suficientă pentru combaterea insurgenților.*

În ceea ce privește dotarea cu piese de artilerie, în zona Odessei se găseau 12 piese de 60 mm și alte 10 de 30 mm. Posturile de pază de coastă constau în posturi de miliție de marină și grăniceri, în medie 10 oameni cu o mitralieră, în următoarele puncte: Bielagorie, Grigorevka, Tenebanta, Fontana, Adleslaska, Karabaș, Kublevo, Stchatka și la sud de Odessa, la Fontana, Lustdorff, Bugovo, Sandjika, Bugaz. Posturile sunt legate prin telefon și populația era implicată în supravegherea liniilor. Organizațiile de

ofițeri se ocupau cu serviciul de legătură al apărării maritime. Odessa era apărată și de baraje de mine, bine alcătuite. Pentru amplasarea lor au fost utilizate patru vedete, transformate în putoare de mine, care au folosit o cantitate mare de mine ușoare, tip „Ribka” – „Peștișor”. Barajele au fost montate în 1921 și se întindeau de la Marievka la Bugaz, la 5 verste de coastă. Din informațiile ulterioare, reieșea că barajele au fost extinse până la Carolina-Bugaz. În cazul unui desant inamic în zona Odessei, Comandamentul sovietic a pregătit o poziție de rezistență în adâncime, pe linie Malaki-Petrovka-Dalnik-Usatole.

În concluzie, pozițiile fortificate din zona Odessei erau destul de puternice, prezentând un obstacol serios în calea oricărei tentative de debarcare, mai ales datorită concentrării de mijloace tehnice, cu atât mai mult cu cât era foarte posibilă intervenția navelor de război grele sovietice, așa cum a fost cazul în timpul Războiului Civil, în 1920. Bineînțeles, cel mai greu de evitat erau barajele de mine care impuneau activități de dragaj cronofage și dificil de ascuns.

Tentativele comuniste de a se infiltra în România implicau și căile navigabile. De aceea, Marina a fost foarte interesată de orice informație care îi putea parveni privind activitățile bolșevicilor dincolo de Nistru. Astfel, Marele Stat Major a trimis numeroase informări Inspectoratului Marinei privind măsurile luate de autoritățile sovietice pentru a scăpa de controale și a infiltra agenți în țările vecine pe calea apei. Conform acestor informații, sovieticii își propuneau să achiziționeze vase, cu diferite pavilioane, pe care să le folosească pentru a infiltra agenți în țările baltice și să transporte literatură propagandistică revoluționară. Marele Stat Major era de părere că aceleași tactici ar fi putut fi utilizate și împotriva României și, din aceste motive, a informat organul de conducere al Marinei Române. Comuniștii doreau să folosească mai ales vase cu pânze, care erau mai greu de detectat și care nu atrăgeau așa de mult atenția. Ele se puteau strecura *noaptea, în toate porturile, fără să fie semnalate* și ancorau în locuri prestabilite, de unde puteau transporta încărcătura rapid, până la sosirea vameșilor. De asemenea, în cazul acestor vase mici, de obicei ele nu erau controlate decât de un singur funcționar, care putea fi ușor indus în eroare.

Vasele folosite pentru aceste acțiuni secrete urmau să fie înregistrate în porturi precum Narva, Helsinborg etc. și echipajul format din comuniști trebuia să aibă pașapoarte estoniene sau lituaniene. Agenții-marinari erau

instruiți să creeze legături cu localnicii și să recruteze informatori pe timpul șederii la uscat. Ei erau pregătiți să cunoască limba și obiceiurile populațiilor din care urmau să extragă informații. Vasele nu puteau staționa prea mult în port, ca să nu atragă atenția autorităților. De asemenea, se avea în vedere ca majoritatea echipajului să fie de naționalitatea căreia îi aparținea pavilionul.

Conform unui raport din 6 iunie 1921, la granița României se găseau unități din armatele a 13-a, a 14-a și a 2-a Cavalerie. Guvernul sovietic a dispus, totodată, începând cu anul 1921, fortificarea de urgență a coastelor Mării Negre. Au fost folosite multe mine în regiunea Ragov Kordon – 122 de mine model 1912; în regiunea Sanjevski Koriton – 78 mine model 1912; în zona Grigoriewska Seceavka – 80 mine model 1908 și 70 mine „Rabek”. Țărmlul a fost puternic fortificat: bateriile se completează cu noi modele de tunuri și s-au format baterii noi din alte sectoare, precum nordul Rusiei. Au fost, de asemenea, instalate stațiuni de proiectoare. Portul Odessa era apărat constant cu 6 monitoare bine înarmate, dar încete. Comandamentul forțelor navale din Odessa se găsea la Straia Odessa.

Următorul sector care trebuia fortificat în anii următori era țărmul Crimeii. Primele lucrări erau în curs de pregătire, specialiștii fiind deja deplasați la Sevastopol pentru întocmirea planurilor. Tot la Odessa se găsea o *instituție comunistă secretă, sub denumirea de Comandamentul Suprem al Ucrainei și Crimeii*, echipată cu radio. Ea efectua controlul tuturor instituțiilor sovietice din zonă, coordona activitatea lor cu cea a Cekăi, elibera documente de plecare peste graniță pentru agenții trimiși să provoace agitație și să adune informații.

Din Buletinele de Informații ale Armatei din acea vreme aflăm alte informații interesante despre situația statelor vecine, în special ale aceloră cu regimuri revizioniste. În Rusia sovietică, în 1921 războiul civil era, în continuare, cauza principalelor greutăți cu care se confrunta populația. În zonele de graniță cu România și Polonia guvernul sovietic a decretat mobilizarea parțială, pentru a *potoli răzcoalele*. Erau gata de acțiune forțe totalizând peste 55.000 de oameni, în 13-14 divizii de infanterie și 5-6 divizii de cavalerie, cu 500 de piese de artilerie. Totodată, propaganda bolșevică a fost intensificată, încercându-se infiltrarea mult mai multor agenți peste graniță, în Basarabia. Grănicerii sovietici au deschis mult mai des focul asupra pichetelor românești de peste Nistru, provocând numeroase incidente. Nici în Ungaria situația internă nu se stabilizase, dar guvernul a trecut la un

proces de reînarmare mascată, folosind diferite denumiri pentru a ascunde înființarea de noi unități. Cel mai des erau utilizate trupele de jandarmi, care erau deja, la nivelul anului 1921, mult supradimensionate față de efectivul stabilit prin tratatul de pace.

Un alt document pe care ne propunem să îl prezentăm, interceptat de serviciile de informații ale Armatei și transmis și Marinei, este o însărcinare către un anume *tovarăș Smirnov*, evident, un agent sovietic în România. Lui i se solicitau o serie de informații generale despre situația armatei, mai concret, să facă rost de ordinea de bătaie a forțelor armate române pe anul 1920/1921. Cu toate acestea, accentul solicitărilor cădea pe chestiuni navale: *organizarea instituțiilor maritime litorale, carporturi, baze, fabrici, uzine, detașamente instructive, organizarea Ministerului Navigației și în general comanda Flotei, funcțiunile fiecărei instituții și productivitatea lor; numele persoanelor ce stau în fruntea instituției, au existat până la război și care au fost înființate după războiul imperialist; scopul constituirii lor, ce intențiuni există în această regiune.*

Alte aspecte deosebit de valoroase pe care agenții sovietici trebuiau să le aprofundeze, tot în sectorul naval, erau: situația generală a Marinei, nivelul de pregătire al corpului ofițeresc, precum și sistemul de recrutare pentru această armă. Sovieticii erau destul de bine informați de dezvoltarea parcului de nave românesc; știau de intrarea în dotare a monitoarelor ex-austriece la Dunăre și căutau noi date privind posibilitatea armării crucișătoarelor auxiliare „Regele Carol”, „România”, „Principesa Maria” și „Dacia”. Foarte interesant este faptul că se cereau informații despre torpilorul „Mons”, ceea ce demonstrează că erau la curent cu negocierile pe care Marina Română le purta cu Amiralitatea Britanică pentru achiziționarea acestei nave. Totodată cunoșteau faptul că România intrase în posesia torpiloarelor ex-austriece nr. „74”, „75”, „80”, „82”, „83” și „84”, dar doreau să afle caracteristicile tehnice ale acestor nave, alături de cele ale canonierelor aduse din Franța, cum ar fi viteza, grosimea blindajului, pescajul noilor contratorpiloare „Mărăști” și „Mărășești” -.

Revenind la ideea constituirii unui serviciu de informații pentru forțele navale, trebuie să subliniem contribuția lt.-cdor. Steriopol, fostul Șef al Biroului II Contrainformațiuni din Marele Stat Major, care a elaborat, în 1921, un proiect de *înființare a unui serviciu de informațiuni și contrainformațiuni al Statmajorului Marinei*. Conform misiunii propuse,

această secțiune urma să se ocupe cu ținerea la curent a Statului Major al Marinei cu chestiuni sensibile privind marinele statelor riverane din Marea Neagră, care ar fi putut ajunge în conflict cu țara noastră:

1/ *Repartizarea operativă a forțelor navale ale statelor cu care eventual am veni în conflict.* Am observat deja atenția deosebită pe care structurile care culegeau informații o acordau marinei sovietice, în special flotei din Marea Neagră.

2/ *Situațiunea și valoarea operativă și tehnică a:*

a/ Stat Majorului și Comandamentelor:

Organizare, personal, pregătirea și intențiunea operativă, studiul exercițiilor de orice gen și al manevrelor, școli, etc.

b/ Flota de operațiuni:

Personal, material, raze de acțiune.

c/ Baze navale, Apărări Fixe și Mobile:

Personal, artilerie de coastă, stațiuni de torpile, stații t.f.s., depozitul de munițiuni, de torpile, de mine și de combustibil.

d/ Șantiere:

Personal, construcțiuni noi pentru cerințele proprii și pentru marinele străine, debit de reparațiuni, docuri, material de construcții.

3/ *Situația economică, financiară și politică a țării.*

Am prezentat toate aceste misiuni pe care autorul documentului le-a propus Inspectoratului Marinei deoarece, după cum vom vedea ulterior, ele au fost preluate și respectate întocmai și, de asemenea, ele sunt baza primului serviciu de informații al acestei categorii de forțe, în adevăratul sens al termenului. Serviciul a dispus de o varietate de mijloace pentru a-și atinge scopul, anume colectarea și prelucrarea de informații despre forțele navale ale potențialilor noștri adversari navali în bazinul Mării Negre. Este vorba despre un personal bine pregătit în tacticile războiului informatic. Această necesitate era cu atât mai stringentă cu cât serviciile similare ale Rusiei sovietice erau deosebit de active împotriva țărilor considerate „imperialiste”, de la care statul vecin avea revendicări teritoriale. De aceea, o sarcină importantă a respectivului serviciu era tocmai împiedicarea acestor acțiuni de destabilizare ale inamicului.

Din punct de vedere organizatoric, se prevedea înființarea acestui serviciu în subordinea Statului Major al Marinei, adică organul de comandament al Inspectoratului, organ care subordona și principalele unități

tactice ale Marinei - diviziile de Mare și de Dunăre. Serviciul era format dintr-un birou, cu un ofițer superior în frunte, *care va avea misiunea de a ține încontinuu la curent pe șeful stat majorului marinei de situațiunea marinelor care le interesează*. Urmau alți trei ofițeri, un căpitan - care se ocupa cu centralizarea informațiilor și studierea lor - și doi ofițeri la biroul de contraspionaj. La nivelul celor două mari unități tactice, s-au înființat câte un birou de informații și contrainformații, conduse de ofițeri, care aveau sarcina de a culege informații la nivelul lor local și de a le transmite serviciului central de pe lângă Statul Major al Marinei. Ei se ocupau și cu primele măsuri de combatere a spionajului inamic, conform directivelor emise de către serviciul central, la nivelul celor două divizii.

Principalele surse de informații, pe timp de pace, erau, desigur, date de cooperarea cu alte servicii de informații ale armatei, deja stabilite și operative, în principal Serviciul de Informațiuni al Marelui Stat Major al Armatei. De la acesta, se cereau toate informațiile *de orice gen și din orice sursă relativă la Marinele străine și la spionajul care se face în contra Marinei noastre*. O altă sursă de informații erau atașații navali militari, reprezentanții diplomatici și consulari. Ei primeau directive, prin intermediul Ministerului de Externe, să adune și să transmită materialul informativ necesar despre chestiunile navale din statele în care își desfășurau misiunea diplomatică. Serviciul Maritim Român și Navigația Fluvială Română, structuri civile care puteau, totuși, să culeagă un volum impresionat de informații prin navele care efectuau curse în Marea Neagră și pe Dunăre. Mai existau resursele de care dispunea Biroul Secret și de Contraspionaj, adică unitatea principală a Serviciului de Informații și Contrainformații al Marinei. Acesta dispunea de un personal special de agenți și fonduri, puse la dispoziția sa de Șeful Serviciului, cu aprobarea Șefului Statului Major al Marinei. Alte informații se mai culegeau din presa străină și de la dezertorii din marinele străine, în principal din cea sovietică, în primii ani după Primul Război Mondial. În caz de război, se adăugau la aceste surse și informațiile culese de stațiile T.F.S., de unitățile de cercetare și alte unități de pe front sau de la prizonierii de război capturați.

Revenind la Biroul Secret și de Contraspionaj, inima serviciului, el se subordona direct șefului acestuia, care îi stabilea *instrucțiunile pentru serviciul său special*. Atribuțiile biroului constau atât în toate chestiunile de spionaj propriu-zis, cât și în acelea de contraspionaj. Pentru aceste operații el

dispunea de personalul format din agenți și de fondurile pentru acțiunile specifice. Din cauza lipsei grave de ofițeri de marină, biroul era încadrat cu doi ofițeri, fiind organizat în *forma sa cea mai simplă*; șeful biroului se ocupa cu recrutarea agenților străini sau, în țară, organizarea informațiilor, înregistrarea persoanelor bănuite că sunt informatori străini, controlul și centralizarea lor pentru informarea Șefului Statului Major al Marinei. Agenții trebuiau să obțină, în primul rând, *cifruri, planuri secrete, sisteme de apărare, ordine de bătae etc.*

Atribuțiile generale ale Serviciului de Informațiuni și Contrainformațiuni erau să se asigure, prin orice mijloc, că Marina este informată, că deține toate datele pentru pregătirea operațiilor, realizând, în acest scop, o cooperare cât mai strânsă cu *mijloacele mai numeroase ale serviciului de I. și C.I. al armatei*. Serviciul centraliza aceste informații și realiza informări periodice despre potențialul marinelor străine, periculoase pentru securitatea navală a României. Toate aceste acțiuni erau dirijate, fără *a se amesteca în proceduri tehnice și de metodă*, de Șeful Statului Major al Marinei. Principala lui responsabilitate în ceea ce privește Serviciul de Informațiuni era să se asigure că există o cooperare permanentă între celelalte secții ale Statului Major, în special Secția Operațiuni și acest serviciu. Cooperarea dintre aceste două componente importante era esențială pentru reușita operațiilor militare. Totodată, nu erau ignorate nici relațiile cu celelalte secții ale Statului Major al Marinei - Artilerie, Arme sub Apă, Mobilizare, Instrucție, Tehnică Navală.

În concluzie, Serviciul de Informațiuni și Contrainformațiuni al Marinei era responsabil atât de realizarea materialelor informative pentru Șeful Statului Major al Marinei, cât și de împiedicarea, prin cooperarea cu organele siguranței generale a statului, a oricăror acțiuni de spionaj ale inamicului.

CONCLUZII

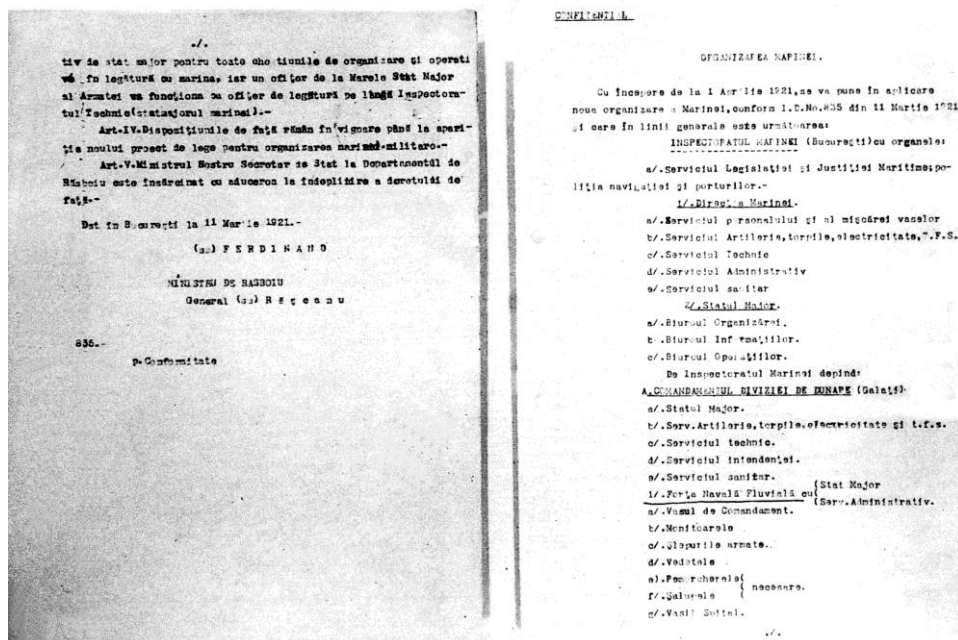
La începutul perioadei interbelice Marina Română - la fel ca întreaga Armată, de altfel - a suferit din cauza dezorganizării generale care caracteriza România în urma ocupației străine și distrugerilor suferite. De aceea, este de înțeles existența unei perioade de adaptare la noile realități economice, sociale, dar și geostrategice, perioadă care, pentru Marină, a durat mai mulți ani. Trebuie să amintim, în acest sens, că granițele de apă ale României Mari erau mult mărite față de statul care intrase în Primul Război Mondial, în anul 1916. Chiar și la acel moment, Marina a fost obligată, de resursele limitate de

care dispunea, să-și prioritizeze eforturile la Dunăre și să lase apărarea coastelor Mării Negre în seama unui aliat, care s-a dovedit, în cele din urmă, nesigur.

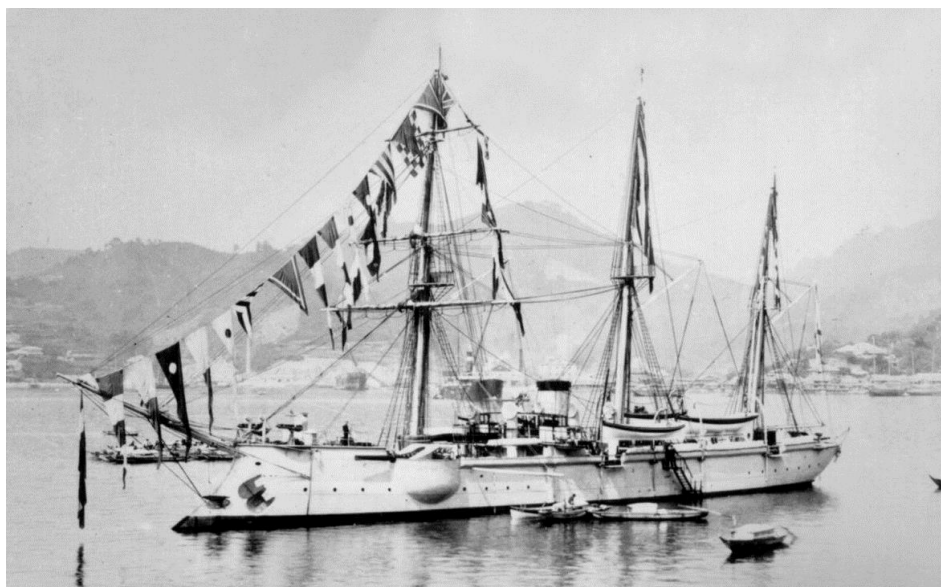
Situația se prezenta cu atât mai mult mai dificil de gestionat după război, în condițiile în care parcul de nave era diminuat, iar acele bastimente care erau în stare de operaționalitate trebuiau să apere un litoral mult prea mare pentru numărul lor mic. Este, deci, o mărturie a eforturilor conducătorilor Marinei faptul că s-a reușit, într-un timp destul de scurt, să se remedieze o parte dintre problemele structurale cu care se confrunta această categorie de arme.

Unul dintre aspectele care a stat pe agenda organizatorilor Marinei (foarte puțin timp) a fost constituirea unui serviciu de informații și contrainformații cu specific naval. Acest lucru se datorează faptului că, pe de-o parte, activitatea marinărească, în general, se preta acțiunii de culegere de informații și, pe de altă parte, Inspectoratul Marinei de la București a înțeles vulnerabilitățile cu care se confrunta în domeniul păstrării secretului de serviciu și a putut să ia măsurile care s-au impus pentru remedierea acestei situații.

Contribuția noastră a trecut în revistă primii pași (considerăm noi, fundamentali) pentru construirea de la zero a acestui serviciu, dar și problemele organizatorice și concrete cu care s-a confruntat această unitate, în fond, o secție a structurilor de comandă ale Marinei. Timpul ales pentru constituirea sa a fost potrivit deoarece, începând cu deceniul al treilea, statele revizioniste din jurul României au început să fie deosebit de active în acțiunile lor de spionaj militar împotriva țării noastre.

Organigrama Marinei în 1921 - se observă Biroul Informațiilor

Canoniera sovietică din Marea Neagră